

Z l a t o.

Zlató je najplemenítejša, najlepša in najdražja kovína, katero so užé v starodavnih časih primerjali solnen in jo stavili nad vse druge kovíne. Barve je rumene, od tod tudi izraz „zlatorumén“. Zmirom se bliščí in nobena rjá

Kit. jci pri izpiranju zlatá.

se ga ne prime. Dobiva se navadno čisto ali tudi v večjih kosovih in v drobnem zrnji; naposled tudi kakor pesek in prah v različnem kamenji. Ako tako kamenje razpade, pride zlató v reke in potoke, a iz teh ob povodnji na suho zemljo v pesek. Tacih zlatonósnih rek je mnogo; v našem cesarstvu so

spomina vredne: Dunav, Tisa, Moriš in Drava. Posebno vrednost ima zlató užé zaradi tega, ker se dobiva večjidel čisto in se dadé tako, kakor se je dobilo, precej topíti, kovati in v različno katere stvari izdelovati. Zlató je porazdeljeno po vseh delih sveta, a vendar se nikjer ne najde v posebnej obilosti, zatorej ima tudi med vsemi kovínami največjo ceno. Največ se ga dobiva v Ameriki, zlasti v Kaliforniji, ki leží ob velikem oceanu; zato je ta država dobila tudi imé „zlata dežela“. A tudi v izhodnej Indiji, v Afriki in Avstraliji se najde dosti zlatá. V Evropi se koplje zlato v Uralu na Ruskem; pri Kremenici na Ogrskem in Sedmograškem. Iz Ogrskega nam dohaja najčistejše zlató, ki je pa večjidel v rudah, zato ga je treba čistiti. Tudi v Banatu, v Tirolih, na Salcburškem, Štirskem in Českem kopljejo zlató. Ako zlatonosni pesek v vodi mešamo, poséde se zlato zaradi svoje teže na dno in pesek se potlej lahko odpólje, to se pravi zlato izpirati. Tudi v kitajskem cesarstvu, o katerem vam je užé zadnji „Vrtec“ nekoliko povedal, kopljejo zlató. V Junanu na Kitajskem je največja izpiralnica zlatá na svetu in v Jang-tse-kiangu dobé mnogo te cenjene kovíne. Denašnja slika vam kaže Kitajce, ki zlató kopljejo in izpirajo.

Pri izpiranju zlatá imajo v Kaliforniji in Avstraliji posebno pripravo, ki se zibelka (cradle) imenuje. Ta priprava je leseno koritce z visečim dnom, ki stoji na zibajočih se nogah, kakor zibelka. Od zgoraj je pritrjena rešetka, v katero se nasuje zlatega kamenja in zlatonosnega peska. Med vednim prilivanjem vode ziblje izpiralec leseno koritce sem ter tja tako dolgo, da kamenje v rešetki popolnem čisto ostane. Potlej izprano kamenje dobro pregleda in ga proč vrže. Iztrebljeni pesek se z vodó vred odteka preko visečega in valovito izrezanega dna lesene zibelke. Kar je zlatá, ga voda ne odnese, ker zaradi svoje teže pada na dno in zaostaja v valovítih zarézah. Zlato se potlej pobere in v nalašč zato narejenih skledah dalje izpira. V Kaliforniji se s tem delom pečajo navadno Kitajci, kakor vam to denašnja podoba kaže. A razven zgoraj omenjene imajo tudi še mnogo drugače narejenih zlatopralic.

Ker je zlató precej mehko in posebne vrednosti, zato se nikdar ne izdeluje čisto, ampak vselej se mu primeša nekoliko srebra ali pa bakra. Marka čistega zlata se delí na 24 karatov, in 24 karatno zlato je čisto zlato; 23 karatno ima 23 karatov suhega zlata in 1 karat primése i. t. d.

Zlati novci se zovó zlatnfki (cekini). Holandski in avstrijski zlatníki se kujejo iz 23 karatnega, francoski in pruski pa iz $21\frac{3}{4}$ karatnega zlatá. Za druge lepóče se jemlje zlató slabejšega jedra.

Vročina, katera raztopí srebro, nij še zadostna, da raztopí zlató. Kosček zlatá, kolikoršen je krajcar, dadé se s kládivom raztolči v tako široke in tenke plóčice, da ž njimi lahko pokriješ po več tisoč krajcarjev.

Iz zlatá izdelujejo zlatarji različne stvari, posebno prstene, uhane, zapéstnice, verižice i. t. d. Znano vam je, da človek to, kar posebno cení, rad posvečuje tistemu, kogar spoštuje in čestí, v znamenje posebnega spoštovanja. Zató so sv. trije kralji iz Jutrove dežele prinesli božjemu detetu v Betlehem tudi zlatá v dar. Pobožni kristjani užé od nekdaž z zlatom kítijo one stvari, ki so namenjene v čast božjo, v slavo našega odrešenika Jezu Krista, njegove presvete matere Marije in v čast svetnikov božjih. Venec (lunica) v sredi monštrance, kamor se sv. rešnje Teló dene, narejena je navadno od zlata ali

srebra, ali je vsaj dobro pozlačena. Tako tudi kelih, ki ga mašnik pri sveti maši potrebuje.

Znamenji cesarskega veličanstva, venec in žezlo, narejeni sta od zlata in posuti z dragimi kamenji. Kadar naš presvitli cesar hočejo koga posebno odlikovati za njegove zasluge, podelé mu v znamenje cesarske milosti zvezdo, križec ali pa svetinjo od zlata. Vsako teh znamenj nosi odlikovanec na prsih, viseče ob zlatej verižici ali pisanem traku.

— m —

Razne stvari.

Drobtine.

(Junaška deklica.) Bilo je 1838. leta, da se užgé deklinška šola v Limogosu na Francoskem. Velika množica ljudi je hitela k ognji, da bi pomagala gasit. V tem trenutji se nekdo oglasi, da je v poslopji ostalo ubožno dekletce. V tem, ko so vsi vpili in Boga pomoči prosili, skoči zala deklica v ponočnej obleki in z razpletenimi lasmi v goreče poslopje rekôč: „pustite, da je jaz rešim!“ Vsi stojé osupnjeni, ter čakajo radovedni, kaj bode z ubogo deklico. Ali junaska deklica se kmalu vrne z otrokom v naročji. Za nekoliko dni jej pošlje francoski kralj Louis Filip zlato svetinjo za njeno junastvo, a poveljnik francoske vojske jo snubi za ženo in jo tudi dobode. Poveljnik je zdaj predsednik francoske republike — a junaske deklici je ime gospá — Mac Mahon. („Obzor.“)

(Vrednost številke 7 pri meterske meri.) Ako pomnôžiš bokalovo ceno sê številom 7, ter od zmnôžka odbiješ zadnjo številko, dobodeš litrovo ceno. N. pr.: bokal vina stojí 48 kr., to število pomnôžiš sê številko 7, imaš $48 \times 7 = 336$ ako zadnjo številko odbiješ, dobiš 33 kr., in toliko stojí po novej meri liter vina. Izračuni, koliko stojí liter vina, ako je bokal po 54 kr.!

Kratkočasnice.

* „Kako hudo je človeku, ako mora posla imeti pri hiši!“ reče razkačena gospá nepokornej dekli. „To nij ravno tako hudo,“ odgovori dekla, „gospodinjó imeti, to je še hujše!“

* Oče vidéč sina valjajočega se po tleh, kregajo ga in pravijo: „kaj delaš to? le čaj, jaz ti pokažem hlače trgati po tleh!“ — „Ne, ne, oče,“ reče sin „jaz jih užé sam dobro znam!“

* Dva kmeta sta se pred novim letom v krémi prepirala, kako se bode prihodnje leto pisalo. Prvi pravi: „pisalo se bode prestopno leto,“ drugi reče: „to še nij vse; pisalo se bode tudi sê številkami 1876.“ Zdaj se oglasi kmet, ki je pri stranskej mizi dobro na ušesa vlekel, ter reče: „drugo leto se ne bode pisalo niti prestopno niti 1876, ampak pisali ga bojo drugi.“

* „Francè, veš kaj ti povem? Ne druží se z brkovim Lovretom, ker on je tat in malopridnež“, reče Boštjan svojemu sosedu Francetu. „Nij mogoče!“ odgovori France. „Res je, res“ oglasi se zopet Boštjan, jaz ga poznam užé od mladih nog, ker sva oba iz iste fare doma, in ondu so sami tatovi.“

* Kmet, ki je konja kupil od sosedá, ogleduje ga radovedno, rekoč: „zdi se mi, da je konj strašljiv. — „Kaj še, odvrne mu sosed, užé tri noči je sam v hlevu, pa ga nij nič strah.“